

ECSTASY

Pravo, kemično ime *ecstasyja* je metilendioksimetilamfetamin; skrajšano MDMA. Kot sredstvo proti apetitu ga je leta 1913 odkril nemški raziskovalec po imenu Merck. Substanca - poleg drugih, med njimi tudi LSD - so leta 1953 za vojaške potrebe raziskovali v laboratorijih ameriške vojske. Leta 1965 je mamilo v javnost spravil Alexander Shulgin. V avtobiografiji Fenetilamini, ki sem jih poznal in ljubil opisuje 179 mamil, ki vplivajo na psiho, med njimi tudi MDMA. Ta mu je ostal v posebno lepem spominu zaradi pozitivnega vpiliva na razpolženje. Shulgin je MDMA opisal kot "penicilin za dušo". Za njim so začeli MDMA uporabljati psihoterapevti z ameriške Zahodne obale - najprej so ga uživali sami; nato so ga predpisovali svojim pacientom:

Tabletke MDMA so na začetku osemdesetih odkrili ameriški študenti in jih začeli uporabljati kot mamilo. Poimenovali so jih *ecstasy*. Postale so uspešnica. V mestih, kot sta Dallas in Fort Worth, si jih lahko kupil kar v gostilni, s kreditno kartico. *Ecstasy* namreč takrat še ni bil prepovedan. Uporabniki so bili študenti in japiji, ki so *ecstasy* jemali kot legalno nadomestilo za kokain, pa tudi mnogi drugi, ki niso jemali drugih mamil. Oblasti v ZDA so leta 1985 *ecstasy* prepovedale. *Ecstasy* je bil še posebej priljubljen med pripadniki sekte indijskega guruja Bhagvana Šrija Rajaniša. Ko je njegov center v Oregonu razpadel in so se verniki vrnili v domovlne, le *ecstasy* prišel tudi v Evropo, najprej na otok Ibizu. Ta je leta 1987 postal prvo prizorišče vehkih rave zabav. Plesalci, ki so prej zaužili LSD, hašiš ali *ecstasy*, so preplesah vse noči. Angleški D.J. ji in turisti so med ploščami, kopalkami in sandali tabletke *ecstasyja* prinesli v Britanijo, tam pa so kmalu postale sestavni del velikih rave zabav, ki ob zvokih tehno glasbe potekajo v hangarjih, klubih in diskotekah v Londonu in Manchesteru. Nekaj let kasneje so *ecstasy*, v svojo domovino prinesli nemški turisti. Prvič se je pojavil na veliki poulični zabavi; imenovani *Tehno poletje*, leta 1991; v Berlinu, Novejših podatkov o razširjenosti *ecstasyja* v Nemčiji ni, vendar naj bi njegova priljubljenost naraščala približno tako, kot se širi rave scena: Leta 1993 je na ulicah berlina na veliki Loyal Par de poplesavalo 30 tisoč ljudi, lani pa je berlinski asfalt prenesel 100 tisoč plesalcev. V Veliki Britaniji so leta 1993 zaplenili 554 kilogramov tabletke *ecstasyja*: To je dvakrat več kot leto poprej. 554 kilogramov MDMA je 6 milijonov tablet, ki niso prišle na ulice in na zabave. Britanska policija meni, da je to samo deset odstotkov vsega *ecstasyja* na Otoku. To pomeni, da so Britanci leta 1993; pokurili 60 milijonov tablet tega mamila. *Ecstasy*, imenovan tudi *XTC*, *adam* in *E*, je po kemijski sestavi 3,4 - metildioksimetilamfetamin (MDMA). Spada v skupino halucinogenih amfetaminov, kamor spadata - od v javnosti znanih substanc - še nevarnejši in v sedemdesetih letih zelo razširjeni 3,4-metildioksiamfetamin (MDA) in adamu zelo podobna, vendar po učinkih šibkejša eva - 3,4-metildioksietilamfetamin (MDEA). Kemično jim je podoben tudi znani psihedelik meskalin. *Ecstasy* se navadno jemlje oralno, v obliki tabletke, la vsebujejo 100-150 mg MDMA, čeprav obstajajo tudi poročila, da je že bil inhaliran ali injiciran: Vendar ni vse, kar se prodaja kot *ecstasy*, MDMA. Tabletke pogosto vsebujejo še kak drug halucinogen amfetamin, navadno. MDEA ali MDA, pa tudi LSD, PCP ali amfetamin sulfat - substance, med katerimi so nekatere lahko bolj nevarne od MDMA. MDMA pridobivajo z dodajanjem safrola, psihčno aktivne substance, ki jo v majhnih količinah vsebuje olje muškatega oreška, skoraj 75 odstotkov pa je vsebuje olje, pridobljeno iz korenin sasa frasa (vrsta lovora). Za sintezo MDMA ni potrebno veliko kemijskega znanja. Lahko se opravi tudi v kuhinjskem loncu, topni produkti pa se lahko ločijo kar s filtrom za kavo, ki se pri naslednjem koraku sinteze vloži nazaj v reakcijsko posodo. Vendar takšno "domače" pridobivanje MDMA ne zagotavlja čistosti izdelka, saj se lahko v loncih "zvari" še kaj drugega, pogosto je to nevarnejši MDA. Po učinkih je MDMA podoben amfetaminom (stimulansi) in meskalinu (halucinogen), vendar je njegov psihedelični učinek veliko manjši kot na primer učinek LSD, saj ne povzroča perceptivnih sprememb, ampak zgolj poveča percepcijo. V normalnih odmerkih *ecstasy* torej ni halucinogen, vendar učinkuje psihično in fiziološko. Uživalci *ecstasyja* čutijo, da MDMA poveča njihovo naklonjenost do drugih in vpogled vase. Učinki MDMA se na splošno pojavijo 20 do 60 minut po zaužitju, ko uporabnik pogosto doživi kratek nalet energije, ki ga navadno opiše kot blag, a evforičen. MDMA ima fiziološke učinke, podobne amfetaminskim: razširjene zenice, suha usta in požiralnik, napetost v spodni čeljusti, škrtanje z zobmi in splošna stimulacija. Običajne reakcije pri zaužitju *ecstasyja* so tudi znojenje, povečanje srčnega utripa in povišanje telesne temperature. Ti učinki so odvisni od odmerka in zdravja uživalca. Ta se navadno ne zaveda stimulativnega delovanja MDMA, ampak se prepusti občutku naklonjenosti do drugih. Od 100 prostovoljcev jih je pri nekem poskusu kar 90 opisalo svoje razpoloženje po zaužitju *ecstasyja* kot občutek bližine do drugega. Pri drugi raziskavi je 29 prostovoljcev vzelo 75-100 mg čistega MDMA. Vsi so občutili, da so si s soudeleženci raziskave bližji in intimnejši, skoraj vsi so opisovali pozitivne spremembe v svojih občutjih in naravnosti. Vseh 29 je imelo tudi druge simptome: 28 jih je izgubilo tek, 22 jih je škrtalo z zobmi, 9 jih je občutilo slabost v želodcu, 8 togost telesa, trije pa so imeli težave s koordinacijo. 23 prostovoljcev je kasneje občutilo utrujenost, ki je trajala nekaj ur ali pa tudi nekaj dni, 11 pa se jim je pritoževalo nad nespečnostjo. v vsabdanjih okoliščinah in pri normalnih odmerkih (100-150 mg) rekreativna uporaba MDMA pri posamezniku, ki je v dobrem psihičnem in fizičnem stanju, navadno ne povzroča akutnih zastrupitev. Nevarna pa je uporaba *ecstasyja* pri diabelesu, zmanjšanem delovanju jeter, epilepsiji, glavkomu, srčnih motnjah, povišanem krvnem tlaku, pomanjkanju

sladkorja v krvi, zmanjšanjem delovanja ščitnice in v nosečnosti. Vendar so znani glede na razširjenost *ecstasyja* v zabodni Evropi sicer redki - tudi smrtni primeri zaradi rekreativnega uživanja MDMA. V Veliki Britaniji so v letih 1990-1991 imeli sedem snernih primerov in šest primerov, kjer so smrt preprečili s pravočasnim zdravniškim posegom: Smrt je bila posledica vrodinskega napada, pri čemer se je veliko povišanje temperature povežalo z intravaskularno koagulacijo. (Takšen vzorec zastrupitve je sicer značilen za amfetamin sulfat.) Vzrok smrti in tudi akutnih zastrupitev je bila torej hipertermija - povišanje telesne temperature (na 40-43 C), ki so jo spremljali tahikardija - povečanje srčnega utripa (na 160-200 udarcev na minuto), intravaskularna koagulacija (nastajanje krvnih strdkov v žilah), nizek krvni tlak in akutno poškodovanje ledvic. V večini resnih primerov in v vseh smrtnih so bili uživalci tudi udeleženci množičnih zabav (*rave party*), *ecstasy pa* so vzeli za spremembo razpoloženja. Znanstveniki takšne primere razlagajo s tem, da povečana fizična aktivnost, ki je lahko učinek mamila, skupaj z visoko temperaturo okolja in neprimernim pretokom zraka zmanjšuje, izgubo telesne toplote in stopnjuje neposreden učinek mamila na regulacijo telesne temperature, to pa pripelje do hipertermije.

Agencije, ki prirejajo rave zabave, se zavedajo tveganja zaradi hipertermije, zato priporočajo tistim, ki na zabavah uporabljajo MDMA, da si oblečejo ohlapne obleke, da pijejo veliko tekočine, s katero olajšajo termoregulacijo, in da nehajo plesati, ko so izčrpani. Nekateri lastniki klubov v tujini imajo tudi "chillout" ("ohlajevalne") sobe z udobnimi sedeži, ambientalno glasbo in klimatskimi napravami; kar vse pomaga ohladiti od zabave razgreta telesa. Ob zaužitju *ecstasyja* tudi ne priporočajo uživanja alkohola, ker to lahko povzroči slabost, zelo nevarno naj bi bilo mešanje s kokainom in tako imenovanimi speedi (ti poglobijo učinkovanje MDMA), uživanje marihuane pa zmanjša moč učinka *ecstasyja*.

Smrtonostni odmerek MDMA je glede na poskuse z živalmi 1100 do 1780 mg MDMA za 75 kg težkega človeka, vendar se s kronično uporabo *ecstasyja* toleranca precej poveča, tako da redni uživalci naenkrat pogoltnejo tudi precej več kot deset tabletk. V literaturi je naveden primer, ko je imel neki uživalec v telesu 7,7 mg MDMA na kilogram telesne teže in ni kazal znakov akutne zastrupitve.

Sicer pa posledic kroničnega uživanja *ecstasyja* znanstveniki še ne poznajo. Kot eno od možnih posledic kroničnega uživanja MDMA navajajo možnost, da se ta v telesu presnovi v zelo podoben MDA, za katerega je dokazano, da poškoduje tako imenovane serotoninske živčne celice (nevroni, ki izločajo živčni transmitter serotonin) v osrednjem živčevju. S poskusi na primatih so pokazali; da kronična uporaba velikih količin MDMA vpliva na to, da se po sprostitvi serotonina - ki ga povzroči prisotnost MDMA - iz serotoninskih živčnih celic v osrednjem živčevju serotonin večinoma ne absorbira nazaj v celice, ampak ga nadomesti drug živčni transmitter dopamin. Pri normalnem delovanju živčnih celic se namreč serotonin čez čas spet absorbira nazaj v celice, iz katerih se je sprostil. MDMA tako rekoč izprazni zaloge serotonina. Pomanjkanje živdnega transmitra serotonina v osrednjem živčevju pa povzroči tako imenovani serotoninški sindrom, ki se kaže v motnjah spanja, razpoloženja; spolne funkcije in občutenju dražljajev. Nekateri izvedenci so nasprotnega mnenja in trdijo, da ni klinične evidence tega, da bi ljudje, ki uporabljajo MDMA, kazali tipične simptome izpraznjenih zalog serotonina. Nasprotnoča si mnenja lahko razložimo s tem, da je *ecstasy* še sorazmerno mlada droga glede na široko uporabo.

Evidentirane pa so druge težavte tistih, ki redno uživajo velike količine MDMA. Uživalci pogosto opisujejo neugodna in podaljšana obdobja izgorevanja mamila, ki včasih trajajo dva dni ali več. Mnogi redni uživalci pa so tudi bolj dovzetni za različne težave, posebno vnetje grla, prehlade in izbruhe herpesa. Takšne reakcije so pri novincih zelo redke.